

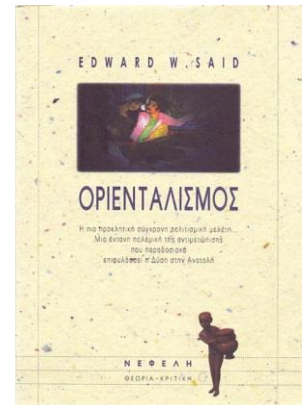

Το βιβλίο που ανατεθεί είναι «ΟΡΙΕΝΤΑΛΙΣΜΟΣ» (Εικόνα 1) του **SAID W. EDWARD**. μέσα από την παρουσίαση θα εξετάσουμε 2 σημαντικές ερωτήσεις:

- ✚ Τι σημαίνει ο «Άλλος» ως εννοιολογική κατηγορία και πως οριοθετείται στη δυτική σκέψη
- ✚ Μπορούμε να μιλάμε με σιγουριά για διαφορετικές κουλτούρες στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο που ζούμε

Όλα αυτά λοιπόν θα τα αναλύσουμε παρακάτω.

Πριν ξεκινήσουμε όμως ας γνωρίσουμε τον **SAID W. EDWARD**. Γεννήθηκε το 1935 στην

Εικόνα 1

Ιερουσαλή και ήταν γιος εύπορης παλαιστινιακής χριστιανικής οικογένειας. Από μικρός έδειξε έντονο ενδιαφέρον για τη λογοτεχνία και την κλασική μουσική, ιδιαίτερα την όπερα και το πιάνο. Η παιδεία του είναι κυρίως δυτική και φοίτησε σε ιδιωτικά σχολεία στην Ιερουσαλήμ αλλά και στο Κάιρο, όπου η οικογένειά του κατέφυγε μετά τη δημιουργία του κράτους του Ισραήλ το 1948 και τον διαμελισμό της Παλαιστίνης. Το 1951 πήγε στις ΗΠΑ για να σπουδάσει Αγγλική Λογοτεχνία και έλαβε το πτυχίο του από το Πανεπιστήμιο του Πρίνστον και το διδακτορικό του από το Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ το 1963. Από τότε είναι καθηγητής Αγγλικής και Συγκριτικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια της Νέας Υόρκης. Πολυγραφότατος, είναι συγγραφέας πάνω από 20 βιβλίων μεταφρασμένων σε 26 γλώσσες, με εύρος θεμάτων από τη λογοτεχνική κριτική και θεωρία ως την πολιτική, την ιστορία και τη μουσική. Έχει δική του στήλη στις αραβικές εφημερίδες «Al Hayat» του Λονδίνου και «Al Ahram» της Αιγύπτου, είναι κριτικός κλασικής μουσικής στο περιοδικό «The Nation» και κείμενά του εμφανίζονται τακτικά σε έγκυρες εφημερίδες, όπως ο «Guardian», η «Monde Diplomatique», οι «New York Times» κτλ. Επιπλέον, ο Σαΐντ έχει δώσει διαλέξεις σε πάνω από 200 πανεπιστήμια ανά τον κόσμο, είναι μέλος της Αμερικανικής Ακαδημίας Τεχνών και Επιστημών και πρόεδρος του Modern Language Association, το οποίο είναι το επαγγελματικό όργανο των καθηγητών λογοτεχνίας στις ΗΠΑ. Του έχουν απονεμηθεί πολυάριθμα βραβεία και τιμητικές διακρίσεις, όπως το βραβείο Sultan Owais το 1998 για το γενικό του έργο. Το βραβείο Sultan Owais είναι το πιο σημαντικό λογοτεχνικό βραβείο στις αραβικές χώρες και ο Σαΐντ είναι ο μοναδικός αμερικανός πολίτης που έχει τιμηθεί με αυτή τη διάκριση.

Για τον Σαΐντ ο οριενταλισμός εμπεριέχει τρία ξεχωριστά αλλά αλληλένδετα νοήματα. **Πρώτον**, είναι ένας ακαδημαϊκός κλάδος, που αναπτύχθηκε τον 19ο αιώνα και ασχολιόταν κυρίως με τη συλλογή και ανάλυση κειμένων από ανατολικές γλώσσες, και περιλαμβάνει όλους αυτούς (ιστορικούς, φιλολόγους, κοινωνιολόγους, ανθρωπολόγους κ.ά.) που «*διδάσκουν, γράφουν ή κάνουν έρευνα σχετικά με την Ανατολή*». **Δεύτερον**, «είναι ένας τρόπος σκέψης ο οποίος βασίζεται σε μια οντολογική και επιστημολογική διάκριση μεταξύ Ανατολής και Δύσης». **Τρίτον**, είναι ένας θεσμός και μηχανισμός που κατά τη διάρκεια της αποικιοκρατίας είχε τη δύναμη «*να κυριαρχεί, να αναδιοργανώνει και να ασκεί εξουσία στην Ανατολή*». Ο Σαΐντ, ακολουθώντας τον γάλλο φιλόσοφο και ιστορικό Μισέλ Φουκό, ονομάζει αυτό το σύνολο «λόγο» (discourse), ένα σύστημα που παράγει «αλήθειες» σχετικά με την Ανατολή.

Το βασικό χαρακτηριστικό αυτού του λόγου περί οριενταλισμού, σύμφωνα με τον Σαΐντ, είναι ότι διχοτομεί την ανθρώπινη πραγματικότητα σε αντιθέσεις του τύπου «εμείς» - «αυτοί» (Δυτικοί - Ανατολικοί) κατασκευάζοντας γενικευτικές και στατικές εικόνες του «άλλου», οι οποίες αντιδιαστέλλονται με την εικόνα του «εμείς». Βασιζόμενος στον στρουκτουραλιστικό ή αλλιώς και δομισμός ο Σαΐντ υποστηρίζει ότι τα μέλη αυτής της δυαδικής αντίθεσης (Δύση - Ανατολή) παίρνουν νόημα και υπόσταση μόνο μέσω της σχέσης τους, δηλαδή δεν μπορούν να γίνουν αντιληπτά από μόνα τους (π.χ., ο δυτικός ορθολογισμός ως έννοια γίνεται αντιληπτός μόνο ως το αντίθετο

του ανατολικού ανορθολογισμού). Αρα έννοιες όπως Ανατολή και Δύση δεν υπάρχουν ως φυσικές κατηγορίες αλλά είναι ιστορικά και πολιτισμικά κατασκευασμένες. Ετσι, ένας δυνατότερος πολιτικά και τεχνολογικά πολιτισμός όπως ο δυτικός κατασκεύασε έναν λόγο περί ενός πιο αδύναμου όπως ο ανατολικός ως μέσο ελέγχου και καθυπόταξης του τελευταίου δημιουργώντας ανιστορικές αναπαραστάσεις και στερεότυπα, όπως η «μυστηριώδης Ανατολή», ο «παράλογος και φανατικός Αραβας», ο «διεφθαρμένος δεσποτισμός», η «μυστικιστική θρησκευτικότητα», τα οποία καταδεικνύουν την κατωτερότητα του «άλλου».

Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι ο Σαΐντ δεν επιτίθεται στον οριενταλιστικό λόγο με σκοπό να μας δώσει αυτός μια αυθεντική εικόνα της Ανατολής. Για τον Σαΐντ, και εδώ φθάνουμε στο πιο πολεμικό θεωρητικό σημείο του βιβλίου, δεν υπάρχει κάποια «αληθινή Ανατολή» την οποία μπορούμε να περιγράψουμε αντικειμενικά. Η Ανατολή ως έννοια αλλάζει περιεχόμενο σύμφωνα με πολιτικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες σε κάθε ιστορική περίοδο.

Στο πλαίσιο του γνωσιοθεωρητικού αναπροσανατολισμού των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών τα τελευταία 20 χρόνια, το οποίο κάπως απλουστευτικά μπορούμε να ονομάσουμε μεταμοντερνισμό, ο οριενταλισμός υπήρξε πρωτοπόρος. Σύμφωνα με τον μεταμοντερνισμό, οι θεμελιώδεις έννοιες του Διαφωτισμού, όπως «ορθολογισμός», «αντικειμενικότητα», «επιστήμη», «αλήθεια», αποδείχθηκαν χίμαιρες. Η μεταμοντέρνα κριτική αποδομεί και απομυθοποιεί «αλήθειες» όπως «έθνος», «πολιτισμός», «κουλτούρα» και «ταυτότητα» δείχνοντας ότι αυτές οι έννοιες δεν είναι φυσικά δεδομένες αλλά ιστορικές και κοινωνικές κατασκευές.

Αδυσώπητος επικριτής της ισραηλινής πολιτικής, ο Σαΐντ είναι σίγουρα ο πιο σημαντικός εκπρόσωπος του παλαιστινιακού αγώνα στις ΗΠΑ. Όπως γράφει ο ίδιος, «δεν δίστασα να δηλώσω τη στενή μου σχέση με έναν εξαιρετικά μη δημοφιλή σκοπό». Αυτή τη στάση του την έχει πληρώσει με απειλές κατά της ζωής του και της οικογένειάς του καθώς και με τον εμπρησμό του γραφείου του στο Κολούμπια το 1985.

Ο αραβο-ισραηλινός πόλεμος του 1967 ώθησε τον Σαΐντ στον πολιτικό ακτιβισμό και στον επαναπροσδιορισμό της παλαιστινιακής του ταυτότητας. Όταν η ισραηλινή πρωθυπουργός Γκόλντα Μέιρ έκανε τη διαβόητη δήλωση το 1969 ότι «δεν υπάρχουν Παλαιστίνιοι», ο Σαΐντ αποφάσισε να αρθρώσει μέσα από τα κείμενά του την ιστορία απώλειας και στέρξης που βιώνουν οι Παλαιστίνιοι, η οποία θα βεβαίωνε την παρουσία τους. Εκτός όμως από αυτή την πρόκληση, σε μια εποχή όπου οι Παλαιστίνιοι ετύγχανον πολύ λιγότερης συμπάθειας σε Ευρώπη και Αμερική από ό,τι σήμερα, ο Σαΐντ πήρε ενεργό μέρος σε πολιτικές και άλλες διαδικασίες που θα έκαναν κατά τη γνώμη του δυνατή την επίτευξη ειρήνης. Μέλος του Παλαιστινιακού Εθνικού Συμβουλίου από το 1977 ως το 1991 (περίοδο κατά την οποία το Συμβούλιο ήταν σε εξορία), ο Σαΐντ υποστήριξε την «ιδέα της συνύπαρξης μεταξύ των Ισραηλινών Εβραίων και των Παλαιστινίων Αράβων». Σε ένα πρόσφατο άρθρο του στο «New York Times Magazine» μάλιστα πήγε ακόμη πιο πέρα υποστηρίζοντας την ιδέα ενός διεθνικού κράτους, αφού «οι Ισραηλινοί Εβραίοι και οι Παλαιστίνιοι είναι αμετάκλητα συνδεδεμένοι» και αυτό «δεν μπορεί να αλλάξει τραβώντας τους ανθρώπους πίσω σε ξεχωριστά σύνορα ή κράτη».

Από τότε που παραιτήθηκε από το Παλαιστινιακό Εθνικό Συμβούλιο, το 1991, ο Σαΐντ έχει γίνει ένας από τους πιο δριμείς επικριτές του Γιάσερ Αραφάτ και της PLO κατηγορώντας τους για έλλειψη αξιοπιστίας και ηθικής εξουσίας. Μάλιστα ήταν ένας από τους πολύ λίγους που διαφώνησαν κάθετα με τη συνθήκη ειρήνης του Οσλο το 1993 αποκαλώντας την «όργανο της παλαιστινιακής παράδοσης» και «οι παλαιστινιακές Βερσαλλίες». Αυτή η κριτική του Σαΐντ στη λεγόμενη «ειρηνευτική διαδικασία» επεκτείνεται και στην πολιτική των ΗΠΑ, τις οποίες αποκαλεί «ανέντιμο διαμεσολαβητή» λόγω της συνεχούς στρατιωτικής και οικονομικής υποστήριξής τους προς το Ισραήλ.

Η ίδια η ζωή του Εντουαρντ Σαΐντ αποτελεί μαρτυρία τού ότι δεν μπορούμε τόσο εύκολα να θέτουμε διαχωριστικές γραμμές μεταξύ αφηρημένων και αόριστων κατηγοριών, όπως Ανατολή και Δύση. Πώς να κατατάξουμε έναν

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ
ΜΑΘΗΜΑ: ΣΥΝΟΡΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΕΤΕΡΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΥΔΙΚΟΣ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2017-2018
ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ: 2017

παλαιστίνο εθνικιστή που σπούδασε και είναι καθηγητής στις ΗΠΑ, κάποιον που γράφει ως «Ανατολικός» αλλά με σκοπό να καταργήσει την κατηγορία, κάποιον που είναι ριζοσπαστικός επικριτής της δυτικής πολιτιστικής παράδοσης αλλά εκφράζει αυτή την κριτική με τα αναλυτικά εργαλεία αυτής της παράδοσης;
